

بهبودسازی مراکز اطلاع‌رسانی بازارکار، به عنوان سلولهای بنیادین جامعه مبتنی

بر فناوری IT در راستای حرکت به سوی دولت الکترونیک

مهدی دانش

کارشناس بانک مرکزی

مقدمه

دیروز، امروز، فردا

جهان پس از گذرانیدن دوره اول کشاورزی با تمام فراز و نشیبها و زمان طولانی آن، طبیعت را وداع گفته و پای در عصر ماشین نهاد، با انقلاب صنعتی حاکمیت ماشین به شکلی فراگیر، تمامی شئون جامعه بشری را در سیطره خویش گرفت. دود کارخانهها، صدای ادوات آهنین، عضلات پیچیده کارگران و معدنچیان، ساعت‌های کارت‌زنی، تراموا، سیل اتومبیل‌ها، آلودگی‌های زیست محیطی و روند جان‌فرسای الیناسیون و ماشین‌زدگی و... دستاوردهایی بود که عصر انقلاب صنعتی با خویش به اروپا آورد و سپس آنرا به جهان صادر نمود.

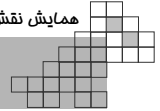
در این غوغای اتفاقی دیگر در بطن عصر ماشین در حال تکوین بود. سیل مهاجرت به شهرها و انباشت اطلاعات، به پوسته آهنین عصر ماشین، فشاری مضاعف وارد می‌ساخت و ایجاد رخنه‌هایی در این پوسته محکم را باعث می‌شد رخنه‌هایی که از آن به تولد نسل‌های رایانه‌ای می‌توان تعبیر کرد.

پیدایش رقم و یا اصطلاح صفر و یک و نیز رایانه و ورود شبکه اینترنت از عرصه نظامی‌گری، به عرصه‌های دیگر بشر، انفجار مهیبی را در جهان کوچک که به صورت دهکده‌ای درآمده بود، ایجاد نمود، که عرصه انفجار اطلاعات نامیده می‌شود. عصر انفجار اطلاعات یا موج سوم حرکت تصاعدی جوامع در علوم و فنون و فناوری را باعث گردید، که عقب‌انداز آن شکافی را بین جوامع اطلاعاتی و غیراطلاعاتی ایجاد خواهد نمود که این شکاف با گذشت زمانی کوتاه از یک شکاف کوچک به گسلی بزرگ تبدیل خواهد شد که در اصطلاح به شکاف دیجیتالی مشهور می‌باشد.

کوشیده‌ایم تا در این جستار جایگاه واحد سازمانی مرکز اطلاع‌رسانی را در بستر جوامع اطلاعاتی تعریفی دوباره نموده و کرانه‌های مسئله را تبیین نماییم.

جامعه اطلاعاتی و ساختارهای گریزناپذیر

همانگونه که در جامعه کشاورزی، نظام‌های بسته قومی و عشیره‌ای به رشد و بالندگی رسیدند در جوامع صنعتی نیز ساختارهای بروکراتیک به موازات پا گرفتند و از الزامات این جوامع محسوب شدند، در جامعه اطلاعاتی نیز به طریق اولی تمامی ساختارهای جانبی در جهت انطباق با تحولات سریع کمی و کیفی، سازمان یافته و خواهند یافت.

۱-۱): الزامات جوامع اطلاعاتی

جوامع اطلاعاتی دارای مختصات و ویژگیهایی هستند، بدین گونه که:

- از ساختار و منطق ریاضی پیروی می کنند.

- عملیاتی هستند.

- شبکه گرا می باشند.

- وابسته به سخت افزار و سیستمهای شبکه هستند.

- دارای طراحی و سازوکارهای مخصوص به خود هستند.

- دینامیک و پویا هستند.

- دست یافتنی می باشند.

که البته به این شمار، اعداد دیگری را نیز می توان افزود.

این الزامات به ما یادآوری می شود که:

الف) این جوامع با جوامع گذشته تفاوت ماهوی دارند.

ب) برای گذر از این مرحله و رسیدن به مرحله آتی باید علل و اسباب متناسب را تدارک دید.

ج) ساختارها و زیرساختها از شکل غیرپویا و گسسته به اشکال پویا و پیوسته تغییر یابد.

د) امکانات و توانمندیهای جوامع اطلاعاتی را بازشناخت، قانونمند کرد و با هدف توسعه و شکوفایی ملی، از آن به نحو

احسن، بهره جست.

۱-۲): روییدن جوانه های مدرنیته در کشورهای در حال توسعه

دوره های تحول جوامع در حال توسعه از سنت به مدرنیته بر خلاف جوامع اروپایی نتیجه یک سیر طبیعی نیست.

تکنولوژی و به تبع آن «فناوری دیتا» در کشورهای یاد شده تزریقی است. یعنی قبل از اینکه، سیر حرکت اجتماعی منجر به بروز

چاره ای، برای پاسخ به نیازهای جدید شود، تب نوگرایی و تجددطلبی تکنولوژی را یدک کشیده و آنرا به پیکره جامعه، تزریق

می کند این تکنولوژی که در اصل با هدف تسهیل امور طراحی شده است در جوامع اینگونه، تبدیل به ابزارهایی برای اثبات

تجدد، و وسایلی برای ابزار تفاخر و در نتیجه ابزاری برای جامعه طبقاتی می شود که این اهداف با هدف اولیه در تضاد بوده و در

نتیجه نتایج حاصله آن نیز به طور قطع بسیار متفاوت خواهد بود. و صد البته که پیاده کردن الگوی واحد برای این دو جامعه

متفاوت و نیز با روح اجتهاد و اندیشه ورزی در تعارض خواهد بود.

بگذریم که روند تکوین علمی، در این جوامع، نیز با جوامع مدرن تفاوت داشته و شایسته است تا در تحلیلها بدین مطلب

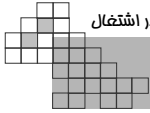
نیز باید توجه مضاعف صورت گیرد.

حال چه باید کرد. .. ؟

هر صاحب اندیشه ای که رسالت آگاهی دادن به جامعه را وظیفه خود می داند بایستی دو اصل را در نظر بگیرد.

اصل اول - دعوت: به این معنا که با شناختی که از مسیر تکاملی دارد سایرین را به این مسیر که رشد و صلاح در آن

است دعوت نماید.

اصل دوم - دلالت: برای دعوت خود به ارائه راهکارها، آدرس و بیت دستورالعمل اجرایی بپردازد.^۱

با این رویکرد، ما قصد بیان یک مشکل و یا یک دعوت بدون آدرس، را نداریم بلکه می‌خواهیم ضمن بیان مسائل، راهکارهای مورد نظر را ارائه و وظیفه ملی و، مذهبی، فرهنگی و علمی خود را به جامعه کنونی و به نسل آتی که (سعادتش امروز بنا نهاده می‌شود) بنمایانیم.
حال با این اندیشه به بیان و طرح مسئله می‌پردازیم.

۲-۱) طرح مسئله:

- مراکز اطلاع‌رسانی بازارکار را چگونه می‌شود فعالتر و پویاتر ساخت، و آنرا در جایگاه واقعی خودش قرار داد؟

۲-۲) ضرورت مسئله:

با تأسیس سه مرکز اطلاع‌رسانی، که در واقع اولین گام در راستای تحقق هدف متعالی پیدایش تشکلهای اطلاعات‌گرا در کشور محسوب می‌شود و خود پیش قراول جامعه اطلاعاتی در بطن سازوکارهای کلاسیک است. ضرورت و درک اهمیت اطلاعات، شکل خارجی یافته است و این اقدام در نوع خود درخور تحسین و احترام می‌باشد.
از آنجایی که در این تجارب آزمایشی، اولین گام، پرداختن به خود تشکیلات است و تا یک بستر، تعریف شده نباشد، نمی‌توان از آن انتظار عملکردی پویا و کارساز داشت بنابراین شایسته است موارد ذیل را که حاصل بررسی‌ها و نگرش‌های متواتر است مورد ملاحظه قرار داده و در جامع کارشناسی به معیار محک سنجیده و در صورت اثبات اصالت، ملاک عمل و سیاست‌گذاری قرار داد.
شایان ذکر است که برآیند دعوت به سوی سازوکارهای متناسب برای حصول به جامعه اطلاعاتی و همگرا، مجموعه دلالت‌هایی است که حاوی دستورالعملها و چگونگی‌هاست.
بدور از هرگونه حاشیه‌پردازی به بیان این موارد می‌پردازیم و تفصیل آنرا به فرصتها و مجال‌های آتی وامی‌گذاریم.

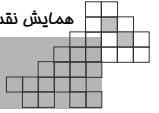
۲-۳) پیشنهادات:

۲-۳-۱) عنوان مرکز

نام این مراکز از «مرکز اطلاع‌رسانی بازارکار» به «مرکز اطلاع‌رسانی و مشاوره کارآفرینان» تغییر یابد، بدیهی است این تغییر نام شماره زیادی از مراجعان اشتغال را به این مراکز کاهش داده و بستری مناسب‌تر برای اطلاع‌رسانی و حل مشکلات واحدهای کارآفرین فراهم خواهد شد. اختصاص لغت مشاوره در نام این مرکز تصور عملکرد آن را از یک نهاد اجرایی به یک نهاد مشاوره‌ای و اطلاع‌رسانی، در اذهان عمومی تغییر خواهد داد. همانگونه که در شرح وظایف آن می‌خوانیم.
«این مراکز با هدف تسهیل امر اطلاع‌رسانی در زمینه قوانین و مقررات، تسهیلات، منابع و امکانات مورد نیاز کارآفرینان، سرمایه‌گذاران و تسریع در امر سرمایه‌گذاری در جهت اشتغال تاسیس و در شهرستانهای تهران و مشهد و اصفهان به مدت دو سال فعال شده است و در جلسه ۷۹/۸/۸ هیات وزیران به تصویب و توسط معاون اول ریاست جمهوری ابلاغ گردیده است.»^۲

^۱ از تقریرات دروس استاد حکمت‌نیا

^۲ برگرفته از بولتن مرکز اطلاع‌رسانی بازارکار مشهد، ص ۱

۲-۳-۲: لزوم بهره‌گیری از تجارب

مطالعه تطبیقی در خصوص شیوه عملکرد مراکز مشابه در خارج از کشور که دارای تجارب موفق بوده‌اند صورت پذیرفته و با لحاظ کردن عناصر خاص بومی مورد نظر به عنوان ساز و کار مورد استفاده قرار گیرد. دلیل این پیشنهاد این است که واضع جوامع اطلاعاتی ما نیستیم بلکه کشورهایی هستند که برای تأسیس اینگونه مراکز دارای تجارب متواتر می‌باشند.

پیشنهاد می‌شود برای این مطالعه یک کشور توسعه یافته نظیر انگلیس یک کشور در حال توسعه نظیر هند مورد مطالعه تطبیقی قرار گیرد و سپس نتایج حاصله با رعایت اصل اجتهاد (یعنی تطابق با مستحدثات ملی و مذهبی ما) مبنای کار شکل‌گیری و گسترش مراکز اطلاع‌رسانی کشور قرار گیرد.

۲-۳-۳: مفهوم زمان

این مجموعه به لحاظ وابستگی به اطلاعات و نیز وابسته بودن به اطلاعات به زمان و نیز تعارض مفهوم زمان با بروکراسی اداری، شایسته است تا به عنوان یک مجموعه (عنصر آزاد^۱ در عرصه کار) تعریف شده و قابلیت مانور فراوانی در نهادها بیابد، تا بدینوسیله بتوان بهترین اطلاعات در کوتاهترین زمان، در اختیار مراجعه‌کننده قرار داد.

این پیشنهاد به مفهوم گریز از قانون نبوده بلکه گریز از دیوان سالاری است و چون دیوان سالاری از ملزومات جامعه صنعتی و نیمه مدرن و حذف دیوان سالاری از الزامات قطعی جوامع اطلاعاتی است پس لزوماً می‌بایست به دلیل فوق‌الذکر، در ساختار گذشته تجدید نظر نمود.

۲-۳-۴: سرفصل‌های کلی

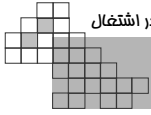
سرفصل‌هایی چون دقیق‌ترین اطلاعات، بهنگام‌ترین اطلاعات، جامع‌ترین اطلاعات، عملی‌ترین اطلاعات، در صدر برنامه‌های مرکز قرار می‌گیرد و این داده‌های اطلاعاتی با هدف مقدس کارآفرینی و مشاوره صمیمانه، کارآفرینان در محور برنامه‌ها تعریف شود.

امروزه مفهوم پردازش اطلاعات مطرح است. یعنی داده‌های اطلاعاتی و کلیه علوم شکل عملیاتی، اجرایی و کاربردی به خود گرفته است بر این اساس اصول فوق‌الذکر، حدود و چگونگی گزینش داده‌ها را مشخص می‌سازد.

۲-۳-۵: اصول و اهداف کلی

بدایت، نهایت، نیت، ابزارها، انگیزه‌ها، سیاستهای بازدارنده، مشوق‌ها در این مجموعه تعریف و مشخص شود.

^۱ عنصر آزاد-معادل مفهومی است از یک فرد حقیقی با یک نهاد حقوقی که در بینه سازمان و جدای از ساختار سازمانی حرکت نموده و نقایص و نقصانهای سیستم را باز می‌شناسد و چون رها از درگیری‌های روزمره است می‌تواند به بازشناسی نقایص ساختاری کمک غیرقابل تصویری نماید. این مفهوم در حوزه مدیریت اطلاعات توسط مؤلف بکار گرفته شده است.

۲-۳-۶: ساختار

ساختار حاکم بر این مجموعه و اندیشه‌های حاکم، از شکل غیر دینامیک و غیر پویا خارج و ملزومات جامع اطلاعاتی و تیم‌های کاری اطلاعاتی، در دستور کار این مراکز قرار گیرد، فرم‌ها، دسته‌بندی اطلاعات، برخورد مراجعان و سایر موارد از این دست می‌باشد.

۲-۳-۷: ساختارهای بین‌المللی

شایسته است با همکاری و عقد قرارداد با ILO، حداقل یک متخصص IT در این مجموعه‌ها فعال باشد تا بتواند تکنولوژی اطلاعات را در تمامی ابعاد آن بطور مینیاتوری در این مجموعه پیاده کند و خود الگویی برای مراکز مشابه باشد.

۲-۳-۸: تعریف نمایندگان

نمایندگان ادارات تعریف شده باشند. وقتی تمامی جاذبه‌های لازم برای این مراکز تعریف شده و فیلترهایی برای ورود نمایندگان طراحی شود حضور نمایندگان نخبه در این مراکز، با هدف تشکیل تیم‌های قوی امکان‌پذیر خواهد شد و طبعاً این مرکز، علاوه بر ارائه خدمات اطلاع‌رسانی، مرکزی برای تربیت نیروی کارآمد جامعه اطلاعاتی - اداری آینده خواهد بود.

۲-۳-۹: لزوم تعریف این مرکز

از یاد نبریم که این مراکز، اولین گام‌های جامعه اطلاعاتی است اگر مدیران صنایع، کارآفرینان و کسانیکه مصمم هستند ساختارهای غیرپویای ذهنی خود را به جملعه اطلاعاتی پیوند بزنند، در اولین گام نتوانند با یک تیم جدی، روبرو شوند بطور قطع تحقق جامعه اطلاعاتی در کشور بازم به تعویق خواهد افتاد و مردم سازوکار سنتی را ترجیح خواهند داد و در نتیجه شکاف دیجیتالی عمیق‌تر خواهد شد.

- شکاف دیجیتالی:

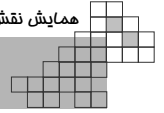
دیوید کلایف در مجله هات وایرد می‌نویسد:

«همکن است آینده تنها برای اقلیتی از ما که مرفه، انعطاف‌پذیر، و دارای تحصیلات عالی‌اند به سرزمین اعجاب‌آور فرصت‌ها تبدیل شود، اما در همان حال امکان دارد برای اکثریتی از شهروندان - یعنی برای بی‌چیزان، محرومان از تحصیلات دانشگاهی و به اصطلاح آدم‌های زیادی - دوران تیره و تاریک رایانه‌ای فرا رسد.»

۲-۳-۱۰: الگوریتم‌ها

الگوریتم‌ها مسیر گردش کار تا حصول نتیجه بطور یکسان طراحی، امتحان و اجرا شوند و در یک فرآیند سنجش دائمی بطور مداوم مورد سنجش بازخور قرار گیرند.

چون در ابتدای مقال بر اهمیت تغییر ساختارهای گذشته که بر فرضیه‌ها و منطق غیرریاضی استوار بوده و امکان خطا در آن وجود دارد به ساختارهای ریاضی، بنحوی که بتوان داده‌های اطلاعاتی موجود را سازماندهی، طبقه‌بندی و برنامه‌نویسی نمود و در یک سازوکار نرم‌افزاری قرار داد، تأکید نمودیم در این بخش نیز یادآوری می‌شود که تمامی مراحل گردش کار در هر پروسه کاری، از جامعه اطلاعاتی، بایستی تحت قانون ریاضی و منطق ریاضی، باشد. تاخالی در هیچ بخش آن ایجاد نشود.

این استحکام علمی داده‌های اطلاعاتی فقط با حاکمیت منطق ریاضی دست یافتنی است. براین اساس، فرم‌های مطالعات میدانی و فرمت‌های انتقال ثبت، نگهداری طبقه‌بندی و بازیابی اطلاعات می‌بایست قانونمند و تحت این رابطه طراحی، تکمیل و اجراء گردد.

۱۱-۳-۲) مراکز و آینده

این مراکز در حالت ایده‌آل، مراجعان خود را از طریق سایت اطلاعاتی خویش پذیرفته، راهنمایی و ارزیابی می‌کند و بنابراین سیر گردش کاری آن، حرکت از مراجعه حضوری، به مراجعه مجازی و گسترش فرهنگ مشاوره رایانه‌ای و تله کنفرانس‌های کاری خواهد بود.

۱۲-۳-۲) ضرورت و حمایت سایر نهادها

درک ضرورت این مراکز، مستلزم یک اندیشه پویا و آگاه از جامعه جهانی و حرکت جریانهای اطلاعاتی است. بنابراین در رویکردها در جوامع جهان سوم، این ضرورت ممکن است جدی گرفته نشود بنابراین حمایت موکد نهادها و رسانه‌ها، تنها راه بقا و نهادینه شدن این تشکل‌های کلیدی خواهد بود.

۱۳-۳-۲) استراتژی مهم

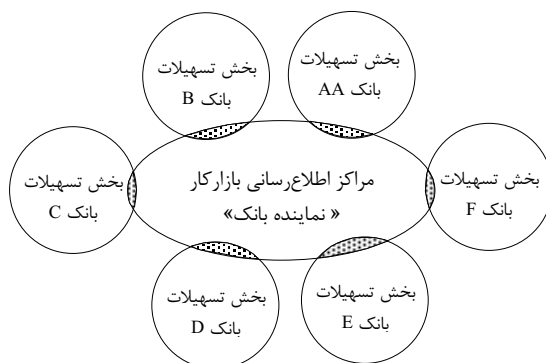
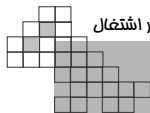
ارائه خدمات مؤثر به هر مدیر کارآفرین، یعنی کسب وجاهت در بین مجموعه بزرگی که در آن هر واحد تولیدی فعال هستند، بنابراین خدمت مؤثر در این رویکرد، یک استراتژی کاری محسوب شود.

۱۴-۳-۲) اهرم‌های قانونی

اهرم‌های قانونی این مجموعه تعریف شده باشند به نحوی که وقتی به عنوان عنصر آزاد، در بدنه ساختار اداری، عمل می‌نماید، بتواند از اهرم‌های آزاد، در بدنه ساختار اداری، عمل می‌نماید، بتواند از اهرم‌های قانونی در نظر گرفته شده خویش برای حفظ، بهینه‌سازی، توسعه و بقای مقتدرانه خویش، در عرصه اطلاعات و بازار کار، استفاده نماید. التزام سازمانها به در اختیار گذاردن نیرو یکی از این مولد مهم است که فقدان آن، به عدم رونق این مراکز منجر شده است.

۱۵-۳-۲) ذکر مثال

مؤلف به عنوان مثال، طرح حلقه‌های متداخل را پیشنهاد می‌کند. بر اساس این طرح بانکها در یک بخش به صورت یک شبکه اطلاع‌رسانی رایانه‌ای عمل خواهند کرد.

مناطق همپوشانی

حاصل کار این شبکه را نماینده بانک مرکزی در مراکز اطلاع‌رسانی به مراجعین ارائه و بهترین بستر را برای حاصل مشکلات کارآفرینان و راهنمایی آنها فراهم خواهد کرد.

۱۶-۳-۲: اصول تعاون نمایندگان

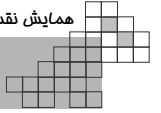
نمایندگان موظف باشند در رابطه با سازمان خود حقوق آن سازمان را استیفاء نموده، در رابطه با مردم به احیاء حقوق و ایفاء آن معتقد باشند با این حساب اگر سازمانی به حقوق کارآفرین لطمه زده است نماینده، خود را برای احیاء آن حقوق، موظف بداند. با این رویکرد خود بخود بحث اشتغال احیاء خواهد شد. اهمیت به حقوق همگان نهادینه شده بستر برای حرکت چرخهای کارآفرین اینمرکز فراهم و مراکز یاد شده به ایده‌آل‌ترین حالت خویش ارتقاء خواهند یافت.

طرح آمایش اطلاعات و ارتباطات دنیای ایران

ما در این مقاله از جزء به کل حرکت کردیم یعنی ابتداء الزامات جوامع اطلاعاتی را باز شمردیم. سپس به تعریف سلولهای پایگاه اطلاع‌رسانی پرداختیم. اکنون به جایگاه این نهادها در مجموع تشکیلات کلان اطلاع‌رسانی می‌پردازیم و در این مقام ناگزیریم تا به طرح آمایش اطلاعات و ارتباطات اشاره کنیم که خود محور اندیشه‌ها در مدیریت فناوری IT می‌باشد.

پیشنهاد می‌شود این طرح توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به اهدافی چون:

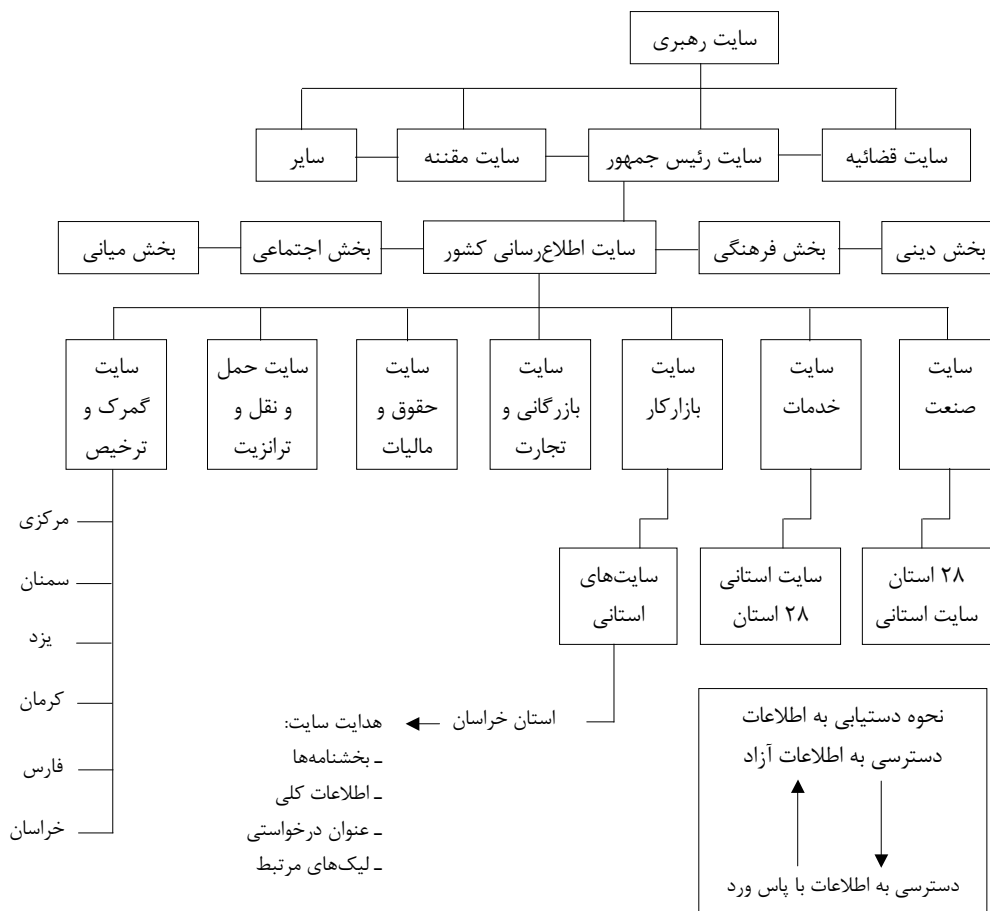
- تمرکز اطلاعات و ارتباطات دنیای کشور
- شناسایی مزیت‌های بخش
- بهره‌وری اطلاعاتی و پرهیز از شکل‌گیری شبکه‌های موازی
- صرفه‌جویی اقتصادی
- امنیت داده‌ها و امکان اعمال کنترل بیشتر
- برنامه‌ریزی نرم‌افزاری جامع و سخت‌افزاری جامع شبکه
- پرهیز از دیوان سالاری
- سرعت بخشیدن به تبادل داده‌ها برای شکوفایی بخش‌های مختلف و ...

در دستور کار قرار گیرد. اگرچه که به نظر می‌رسد که حرکت‌هایی در این راستا آغاز شده است لیکن این شروع ما را از اشاره به آن در جریان تکوین این مقاله معاف نخواهد داشت شایان ذکر است که اتخاذ سیاست‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و نیز نظارت‌های متعدد بر مجموعه کشور در بخش‌های مختلف از این رهگذر امکان‌پذیر گردیده و قبل از هر گونه آزمون و خطا بستر را برای دولت الکترونیکی آینده فراهم خواهد نمود.

چارت تشکیلاتی سایت اطلاع‌رسانی کشور

این چارت که فقط یک اتود خام از چارت جامع می‌باشد فقط به منظور تعریف سلول اولیه مراکز اطلاع‌رسانی در ساختار اطلاع‌رسانی کشور است و کامل نیست. اما می‌تواند تصویری اولیه از یک حرکت عظیم برای شکل‌گیری شاهراه اطلاع‌رسانی کشور باشد.

منابع و مآخذ

- ۱- تقریرات درس استاد حکمت نیا
- ۲- متون الوین ناظر
- ۳- نشریه تعاون شماره ۱۱۶
- ۴- بولتن مرکز اطلاع‌رسانی بازارکار مشهد